

Svarbiausias kultūros vertybes saugo valstybė

Apie valstybės saugomus kultūros paveldo objektus ir kitus su tuo susijusius dalykus kalbėjome su Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Utenos teritorinio padalinio vedėju Arūnu GIRAIČIU.

-Gerbiamas vedėju, pasakykit kiek Utenos rajone yra kilnojamų ir nekilnojamų kultūros vertybių?

-Kultūros vertybių registre yra 397 objektai. Tarp jų 21 – kultūros paminklas (piliakalniai), 133 – valstybės saugomi (Saldutiškio, Užpalių dvarai, kapai, Kraštyros muziejaus pastatas, senoji Utenos miesto vieta, Pašto stoties statinių kompleksas, siaurojo geležinkelio stotis, piliakalniai, dubenuoti akmenys, K. Praniauskaitės kapas senosiose Utenos kapinėse ir kt.), 92 kitos vertybės (Utenos Kristaus žengimo į dangų bažnyčia su varpine, dvarai, koplytėlės, kryžiai, kapinės, statiniai ir kt.).

Kilnojamų vertybių sąrašuose – 36 objektai (paveikslai, skulptūros ir kt.). Beveik kiekvienoje bažnyčioje yra saugotinių vertingų meno kūrinių (taurių, paveikslų ir kt.), bet mes nelabai linkę viešinti, kas ir kur yra.

-Ar visi Utenos rajone esantys dvarai ar jų liekanos privatūs?

-Beveik visi. Gaila, kad ne visi gražiai tvarkomi, prižiūrimi. Vyksta teismai dėl Vyžuonų dvaro, kur savavališkai yra pristatytas priestatėlis. Sakyčiau nelabai tinkamai prižiūrimas buvęs Noliškio dvaras, Tau-ragnų dvaro tvarto stogas suiręs, Degsnio dvaras irgi nepakankamai prižiūretas, Seimaties mokykla ir kt.

Jau išduoti leidimai Saldutiškio dvaro tvarkymui. Labai būtų gražu, kad savo pirmykštę formą atgautų visas dvaro pastatų ansamblis ir jų aplinka. Ant buvusių dvaro pastatų liekanų pastatyta ambulatorija. Kaip bebūtų gaila, bet ir Saldutiškio bažnyčia mūsų registruose įrašyta kaip dvaro svirno liekanos.

Būtų gerai, jei atsirastų turtingų investuotojų, kurie galėtų atstatyti buvusį Jasonių dvarą ir jo priklausinius bei atkurti aplinką. Žinoma, šiam reikalui reikia labai daug lėšų. Užtat daug turistų, atvykusių į Uteną, stengtųsi čia apsilankyti.

Nėra architektūrinio vientisumo ir pačioje Utenoje. Sakykim, Utenio aikštėje vienas šalia kito buvo trys vienodo stiliaus pastatai. Jie ir po remonto turėjo likti tokie, bet tapo skirtingi. Urbanistine prasme vertinga Utenos Žydų gatvė galėjo būti tipiška senamiesčio dalelė. Deja, Utena nebėra urbanistinė kultūros vertybė...

-Ar atliekate kokius nors tyrinėjimus, rengiate

išsamesnes studijas?

-Tyrinėjimai – didžioji mūsų problema. Jie vyksta tik tada, kai tvarkomas, restauruojamas koks nors objektas. O istoriniai tyrimai vykdomi labai ilgai. Archyvuose ieškoma medžiagos, remiamasi kitais šaltiniais. Jei reikia skubėti, tai pasinaudojama dažniausiai sena medžiaga, tyrimais, kitais greičiau surandamais duomenimis, o išsamūs tyrimai ir analizės nevyksta. Gaila, kad vietos istorikų bei mėgėjų tyrimai nepasiekia tų, kurie rengia kultūros vertybių tvar-

Noliškio dvaro liekanos.

Noliškio dvaro klėties langas - saugumas pastato elementas.

kymo projektus. Turime kultūrinių leidinių, knygų apie mums svarbius dalykus, bet dažniausiai jomis nepasinaudoja projektų rengėjai. Aš visada, rengdamas sąlygas planavimui ar projektavimui, surašau mums žinomus tyrimus, leidinius ir kitą medžiagą.

Mūsų darbe labai daug laiko atima biurokratiniai dalykai: dalyvaujame teritorijų planavimo, poveikio aplinkai vertinimo ar naujų statybų detaliųjų planų rengimo procesuose ir t.t. O, liaudiškai kalbant, „knistis“ po archyvus, kal-

Gaižiūnėlių (Anykščių r.) pilkapynas po audros 2010 m. liepą.

binti žmones, kurie dar kažką žino ar prisimena iš pasakojimų, telieka tik savo iniciatyva ir dar nedarbo laiku. Tą ir darau.

-Kadangi beveik visos žemės jau yra privati nuosavybė, o piliakalniai, kai

kurios neveikiančios kapinės dažniausiai yra tų laukų viduryje. Ar nepasitaiko teritorinių pažeidimų? Ar žemių savininkai nesugalvoja vienu kitu aru pasididinti savo žemės plotus, sakykim, piliakalnio

papėdės sąskaita?

-Ne. Bent jau Utenos rajone tikrai nebuvo jokių pažeidimų. Žmonės stengiasi paisyti žemės ribų. O jei pasitaiko pažeidimų, tai beveik be išimties tik procedūrinių.

-Ar valstybė saugo neveikiančias kapines?

-Zarasų ir Molėtų rajonuose esančios neveikiančios kapinės yra saugomos valstybės, o Utenos rajone – nesaugomos. Jomis pasirūpina (apšienau-

ja, aptvarko) savivaldybė. Būtų saugomos tik tuo atveju, jei jose būtų palaidotas koks nors labai žymus asmuo (dvasininkas, rašytojas ir kt.) ar dėl didelės meninės bei istorinės vertės.

-Jaunimas nelabai žino, kas yra pilkapynai. Gal paaikšintumėte?

-Pilkapynai – tai kapinės, kuriose buvo laidojama V- XII amžiuje. Utenos rajone didelių pilkapynų nėra. Valstybė saugo apie 25 pilkapynus. Kadangi pilkapiai dažniau-

Noliškio dvaro ūkio pastato šiaurės vakarų fasado dalis.

siai yra miške, medžiai labai trukdo juos tinkamai prižiūrėti: augdami išardo kapus, virstantys sausuo-liai arba vėjų išvartos irgi pridaro problemų tvarkant pilkapynus.

-Neteko matyti, kad būtų kaip nors pažymėta pilkapių teritorija: iki kurios vietos jie tęsiasi, kur dar pilkapiai, o kur jau nebe. Kodėl taip yra?

-Iš tikrųjų riboženkliai nėra. Mes, kaip institucija, neturime teisės žymėti ribas.

-Pirmojo pasaulinio karo bunkeriai irgi yra paveldo objektas?

-Taip. Tik jų labai nedaug. Yra tik Ignalinos ir Zarasų rajonuose.

Kalbėjosi Genovaitė
SNUROVA
Nuotraukos Arūno
Giraičio.